

Rakovski'nin Yazısı Üstüne

Aşağıdaki yazı ilk olarak «Les Temps Modernes» aralık sayısında «Sovyet toplumları karşısında Marksizm» başlığı ile yayımlanmıştı.* Yazarı Doğu Avrupalı karşıtçı bir marksisttir.¹ Ortodoks komünist tutuma karşı çıkan birçok marksist SSCB ve müttefiklerini kapitalizmden sosyalizme geçiş teori çerçevesinde eleştirmişlerdir. (Betelheim 1975, 1976, Mandel 1974). Rakovski bu yaklaşımın hem teorik içeriğini hem de uygulamasını kapsayan bir eleştiri sunuyor. Sovyet toplumlarının tek-hatlı bir geçiş yolunun dışında kaldıklarını ve kendi koşulları içinde çözümlenmeleri gerektiğini savunuyor; tarihsel gelişmeleri konusunda bir başka bakış açısı ile birlikte kökten değişiş bazı kavramları içeriyor.

Yazının ana teması, Sovyet toplumlarının başlıca özelliğinin özerk kuruluşlardan yoksun olmalarıdır. Örneğin ekonomik örgütler teorik olarak merkezîyetçi olduklarından ve yönetim hiyerarşisine tabi olduklarından, «piyasa» kapitalizmdeki düzenleyici işlevlerini yerine getirememektedirler. Hiyerarşiye aşırı bağımlı olmaları nedeni ile sendika gibi örgütler de aslında toplumsal örgütler değildir. Herşeyi kapsayan bu tek hiyerarşinin birliği, partiye bağımlı olması nedeni ile korunur. Bu denli yaygın bir bağımlılık uygun kurumlar yolu ile kendi çıkarlarını akılcı ve bilinçli olarak koruyan sınıfların yalnızca toplumbilimsel değil tarihsel kategoriler halinde varolmalarının da imkânsızlığı anlamını taşır. Toplumsal işbölümünü yansıtan çıkar çatışmaları «üretici sınıf» ve «egemen sınıf»ı tanımlarlar; ancak, her ikisi de kapitalist toplumdaki anlamda sınıf değildirler. «Egemen sınıf» bile konumunu belirli kurumların veya ideolojilerin işleyişiyle değil toplum düzeninin tüm yönetiminin işleyişiyle korunmaktadır. Böylece egemen sınıfın tek yaşama güvencesi bu düzenin bütünlük ve uyumluluğunun korunmasıdır: özerk hiçbir kurumun veya eğitimin gelişmesi hoş görülmez.

Böylece, 1960'ların reform girişimi ile yürütülen politik ve ekonomik örgütlerin özerkleştirilmesi başarısızlığa mahkûmdur. Çünkü, bütün sistemin parçalanmasını gerektiriyordu. Tümünü karşı çıkabilecek güçte bir uluslararası devrimci kitle hareketinin olmayışı halinde, tek seçenek ya neo-Stalinizm, ya da teknokratik bir liberalizm benzeri (quasi liberalism) idi. Rakovski geçiş teorisinin bakış açısının hiçbir tarihsel seçenek tanımayarak, bunu yansıttığını, yeni bir çıkış yolu göstermediğini ileri sürüyor.

Rakovski böylece Sovyet toplumlarının «geçici» özellikteki yapısı üzerinde sürdürülen tartışmaların giderek artan kısırlık ve biçimliliğine karşı bir seçenek sunuyor. Bu şekilde Brus (1975) ve Ticktin'in (1976) son katkıları ile birlikte hem Doğu Avrupalı hem de Batılı sosyalistler için önemli bir tartışma alanı yaratılmış oluyor.

* Bu yazı Eylül 1977'de Alison and Busby tarafından yayımlanmak üzere kitap olacak biçimde genişletilmiştir. 1976 Ocak ayında «Les Temps Modernes»de Rakovski'nin «L'union du capital et de la science : passé et présent» başlığı ile bir yazısı daha yayımlandı. Bu yazı kapitalist işbölümü ile ilgili olduğundan aynı sayıda yazısı yayımlanan A. Gorz tarafından sert bir dille yanıtlandı.